

dr. Slavko Kremenšek

KOLEKTIVNO IN INDIVIDUALNO

Med zelo pomembne sestavine knjige Brede Čebulj Sajko Etnologija in izseljenstvo spada pregled etnoloških raziskav Slovencev zunaj matične domovine. Potrjuje nas v prepričanju, da so za vsako resno strokovno delo potrebni občasni pregledi in ocene razvojnih poti, opravljenih v preteklosti. To velja za stroko kot celoto in za njene sestavne dele. V omenjenem primeru gre za izseljenško problematiko, kakor so se je v letih 1926–1993 lotevali etnologi in raziskovalci, ki so bili blizu etnologiji. Pregled je opravljen natančno in z ustreznimi strokovnimi prijemi, s čimer je lahko kolegica Breda Čebulj Sajko plastično izrisala vzpone in padce pri raziskovalnem prizadevanju na obravnavanem področju.

Takole pravi: »Preučevanje slovenskega izseljenstva je v slovenski etnologiji zavzelo vidnejše mesto le v prvi polovici osemdesetih let. Pred tem in od tedaj dalje je bilo zanimanje zanj zgolj občasno, v zadnjem desetletju pa je močno upadlo tako med pedagoško raziskovalnim kadrom kot med študenti.«¹ Zanimiva je avtoričina navedba razlogov za nakazano nihanje. Ugotavlja, da nas »nakazani premiki v stroki ne presenečajo, če jih gledamo s stališča sodobnega družbenega dogajanja, v katerem, med drugim, kolektivno zamenjuje individualno«.²

Poleg ugotavljanja razlik v intenziteti etnološkega zanimanja za izseljenško problematiko po posameznih obdobjih nam je torej v delu, o katerem je govor, že na voljo tudi delen odgovor o razlogih za nakazane razlike. Zdi se, da k temu ni kaj bistvenega dodati, čeprav ni mogoče spregledati, da smo imeli z izrazitimi individualističnimi nagnjenji opravka tudi v prvi polovici osemdesetih let. Z njimi je bilo treba prav tako računati,

kot so tovrstna nagnjenja razvidna dandanes. Razlika pa utegne biti v dejstvu, da smo imeli pred dvajsetimi leti oblikovan dokaj jasen in trden koncept stroke, ki je izhajal predvsem iz domačih potreb in razmer. Seveda smo upoštevali tudi razvojne silnice tujih nacionalnih etnologij. In sicer, za vsak obsežnejši strokovni načrt posebej. Iskali smo strokovno poglobljene stike z drugimi znanstvenimi disciplinami, kar nas je vodilo v vrste najodločnejših zagovornikov nastajanja in uveljavljanja Znanstvenega inštituta Filozofske fakultete in med njegove prizadevne sodelavce. Nič manj pa nismo skrbeli za identiteto etnološke vede, kot rečeno, utemeljeno na domači podlagi. In na najpomembnejših zahtevah zgodovinskih ved.

Zavedali smo se, da je pri preučevalcih in predmetu preučevanja treba vedno računati z večjo ali manjšo določenostjo s krajevnimi in časovnimi razmerami ter socialnim položajem. Menili smo, da je naš zorni kot specifičen, kot velja tudi za vse druge zorne kote. Prepričani smo bili, da obstaja poseben sklop tako imenovanih nacionalnih ved, ki zahtevajo posebno obravnavo. Zelo smo si prizadevali, da bi etnologija dobila v tem okviru čim uglednejše mesto in vlogo.

Vsaj na Oddelku za etnologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, kjer smo morali skrbeti za razvoj etnologije, kolikor je bilo mogoče, v njeni celoti, se nam je glede na nakazana naziranja izrisoval določen sistem, udejanjen zlasti v učnih načrtih. Imel je podobo koncentričnih krogov, pri čemer so bili v središču Slovenci doma in v zamejstvu, pa tudi narodnosti, ki so živele na tem območju. V krogih, ki so si sledili, so bili narodi in narodnosti Jugoslavije, Evrope in končno svet zunaj Evrope. Zunaj teh krogov, v njihovem presečišču, so bili splošni predmeti, predmeti teoretične, metodološke in metodične narave. Zaradi specifične teže, ki je bila po tej podobi strukture naše etnološke vede pridejana etnologiji Slovencev, smo s problematiko Slovencev na tujem računali tudi na omenjenih presečiščih. Poleg svojega specifičnega pomena naj bi imela ta tematika torej tudi povezovalno naravo.

Rezultati prve polovice osemdesetih let, ki so bili doseženi pri preučevanju izseljenstva in vzgoji ustreznih raziskovalcev, so bili tako plod prav določenega gledanja na stroko. Zanimariti pa seveda ne kaže tudi tedanje izredne subjektivne zavzetosti udeležencev pri pedagoškem in raziskovalnem delu. In navezadnje: pomembno vlogo je imela omenjena povezanost z Znanstvenim inštitutom Filozofske fakultete.

Znanstveni inštitut Filozofske fakultete je bil stanovljen konec leta 1978. Usklajeval naj bi znanstveno-

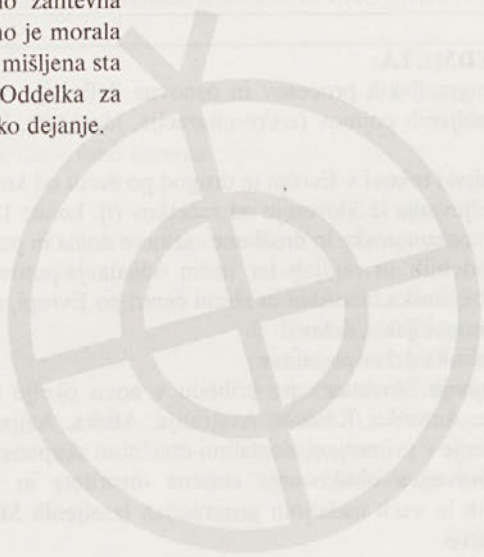
raziskovalno delo strok, ki so bile zastopane na fakulteti, pospeševal vključevanje študentov v raziskovalno delo, skrbel za vzgojo novih raziskovalcev in za pretok izsledkov znanstvenoraziskovalnega dela v pedagoški proces. Še zlasti pa naj bi spodbujal interdisciplinarne raziskave, okviru projekta Raziskovanje kulturne ustvarjalnosti na Slovenskem in več podprojektov.

Zasnova projekta Raziskovanje kulturne ustvarjalnosti na Slovenskem je temeljila na podmeni, da Slovenci nimamo teoretično utemeljene in razvite kulturologije kot sistema jasno opredeljenih ter enotno usmerjenih znanstvenih disciplin, da nam manjka široko zasnovana zgodovina kulture na Slovenskem, ki bi pomenila sintezo številnih zgodovinsko naravnanih raziskovanj.

Delo pri programu, ki naj bi bil v metodološkem pogledu sodoben, v osrednjem delu koherenten in resnično interdisciplinaren, bi moralo biti dostopno vsem, ki so pripravljeni sodelovati in so ustrezno usposobljeni. To naj bi veljalo za program v celoti in za njegove posamezne dele, kakršni so bili programi skupine strok, med njimi program Slovensko izseljenstvo in kultura.¹

Po dveh desetletjih obstoja Znanstvenega inštituta Filozofske fakultete je bilo ugotovljeno, da se težnje po interdisciplinarnosti niso uveljavile tako, kot je bilo prvotno zamišljeno. Izražena je bila hipoteza, da so postale bolj interdisciplinarno naravnane posamezne stroke oziroma posamezni raziskovalci.

Kakorkoli, organsko povezati sedemnajst strok oziroma oddelkov, kolikor jih je bilo ob ustanovitvi inštituta na fakulteti, jim oblikovati kolikor toliko skupna metodološka izhodišča, je bila res izredno zahtevna naloga. Očitno prezahtevna. Temu nasprotno je morala biti demontaža nečesa, kar je že obstajalo – mišljena sta domišljen sistem ali sestava nekdanjega Oddelka za etnologijo Filozofske fakultete – nadvse lahko dejanje.

¹ Breda Čebulj Sajko, Etnologija in izseljenstvo, Ljubljana 1999, str. 5.

² N. d., str. 40.

³ Slavko Kremenšek, Med pedagoško-znanstvenimi enotami in znanstvenim inštitutom. V: Raziskovanje kulturne ustvarjalnosti na Slovenskem, Ljubljana 1999, str. 11-23.